

МИЛОСАВ Ж. ЧАРКИЋ, УВОД У СТИЛИСТИКУ,
Београд 2002, 289 с.

Autorem omawianej pracy (w polskim przekładzie *Wstępu do stylistyki*) jest belgradzki lingwista Milosav Ž. Čarkić, znany m.in. z takich książek jak *Фоника стиха* (1992), *Фоностилистика стиха* (1995), *Појмовник риле* (2001). W 2002 r. rozpoczął on wydawanie międzynarodowego czasopisma stylistycznego rocznika „Стил”. Така wizytówka zachęca, by sięgnąć po jego *Wstęp*, pomyślany jako podręcznik akademicki.

Niewątpliwie podręcznikowy charakter pracy określił jej kompozycję i wyważony sposób ujęcia złożonej materii stylistycznej. W dziewięciu rozdziałach autor omawia kolejno: ogólne problemy stylistyki, jej stosunek do innych dyscyplin, rozwój stylistyki od czasów antycznych po XX w., dzieje serbskiego języka literackiego i rozwój stylistyki na serbskim obszarze językowym, ogólne problemy stylu, style funkcjonalne języka serbskiego (artystyczny, naukowy, publicystyczny, administracyjny i potoczny) oraz wybrane zagadnienia lingwistyki tekstu i stylistyki tekstu. Właściwie można mówić o dwu – do pewnego stopnia krzyżujących się – częściach *Wstępu*: ogólnostylistycznej i opisowej (serbskiej), choć nawet w opisach stylów funkcjonalnych dominuje ton abstrakcyjny.

Przyjrzymy się ogólnostylistycznym poglądom Čarkicia, zwłaszcza sformułowanych w rozdziałach 1. i 6. (*Општа стилистичка питања*, s. 9-29 i *Општа питања стила*, s. 135-142). Stylistyka według niego stanowi dział nauki o języku i bada różne style (czyli funkcjonowanie języka zależnie od wyrażanych treści, celu, sytuacji i sfery komunikacji) oraz ekspresywno-emocjonalne właściwości różnych środków językowych (s. 12). W rozważaniach nad pojęciem i terminem *styl* Čarkić wskazuje na jego polimorficzność, przywołując występujące w literaturze stylistycznej różne poglądy. Sam przychyliła się do ogólnego i „tradycyjnego” określenia wiążącego styl z wyborem i sposobem organizacji środków językowych głównie ze względu na istniejącą normę językową (s. 137).

„Uśrednione” znaczenia przyjmuje również Čarkić przy określaniu działów stylistyki (por. *stylistyka literacka i językoznawcza, stylistyka gramatyczna, semantyczna i leksykalna, fonografostylistyka, stylistyka ogólna, opisowa, porównawcza i praktyczna, stylistyka tradycyjna i współczesna oraz funkcjonalna, stylistyka tekstu, krytyka stylistyczna*), a także podstawowych pojęć jak *stylem, środek stylowy, środek ekspresywny (ekspresyw), norma stylowa, dominanta stylowa, figura stylowa, trop, formacja stylowa* itd.

Do podstawowych problemów stylistyki zalicza się on m.in. takie zagadnienia: 1) problem stylu, 2) badanie funkcjonowania języka w różnych sferach komunikacji, 3) klasyfikacja stylów funkcjonalnych, 4) stosunek językowego i niejęzykowego w stylu, 5) stosunek obiektywnego i subiektywnego (indywidualnego) w stylu, 6) relacja stylistyka literacka – stylistyka językoznawcza, 7) wzajemne oddziaływanie stylów i ich systemowość (całościowość), 8) norma stylowa i jej historyczny charakter.

Omawiając zwięźle rozwój stylistyki, Čarkić wychodzi od greckiej retoryki. Przedstawia klasyczne już koncepcje XIX oraz XX w. Kończy na stylistyce funkcjonalnej. W polu jego widzenia nie znalazły się stylistyka pragmatyczna i kognitywna ani najnowsze dokonania (od lat 70.) stylistyki europejskiej (zachodniej, środkowoeuropejskiej i wschodniej) oraz amerykańskiej. To poważny mankament opracowania. Nie usuwają go bardzo skrótowe i również nie uwzględniające osiągnięć lat 80. i 90. dwa ostatnie rozdziały *Лингвистика текста* (s. 224-250) i *Стилистика текста* (s. 251-268).

Natomiast informacyjnie wartościowy dla czytelnika wydaje się rozdział 5. *Развој стилистике на српском језичком подручју* (s. 117-134). Pokazuje on jak na tle dziejów języka serbskiego (i serbochorwackiego) oraz ewolucji stylistyki powszechnej rozwijały się badania stylistyczne tego języka. Kamienie milowe w tym rozwoju wyznaczają m.in.: L. Zima (*Фигуре у нашем народном пјесништву*, 1880), T. Maretić (*Стилистика*, 1899), P. Ђорђевић (*Теорија књижевности: стилистика, реторика, поетика*, 1914), A. Belić (artykuły w okresie międzywojennym), P. Guberina, M. Petrović, L. Petrović (*Техника стила*, 1937), szkoła fonostylistyczna (m.in. Z. Skreb), M. Pavolović, M. Ђорџац, B. Тошковић (*Функционални стилови*, 1988, 2. wyd. 2002).

W najobszerniejszym rozdziale *Функционални стилови* (s. 143-223) autor przedstawia pięć podstawowych stylów funkcjonalnych. Charakterystyka każdego z nich jest dość ogólna. Po określeniu podstawowych właściwości pragmatycznych każdego z nich omawia się typowe środki stylowe (morfologiczne, składniowe i leksykalne), podstyle oraz gatunki itp. (zob. B. Тошковић 2002).

W sumie podręcznikowe kompendium stylistyczne M. Čarkicia to udana próba w miarę całościowego ujęcia złożonej problematyki stylistycznej.

STANISŁAW GAJDA